

בס"ד. משיחת ש"פ יתרו, כ"ב שבט ה'תש"נ.

יום היארצייט-הילולא השני של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע –
תרגום מאידית

וארץ⁷. ועפ"ז מתחזקת השאלה מדוע לא
כתוב "אנכי ה' אלקיך אשר בראתי
שמים וארץ"?

ב. רש"י עה"פ ("אשר הוצאתיך
מארץ מצרים") מפרש: "כדאי היא
ההוצאה שתהיו משועבדים ליי". כלומר,
ש"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" הוא
טעם על כך שבנ"י צריכים לקבל את
מלכותו ית' ולהיות משועבדים
להקב"ה⁸ ("אנכי ה' אלקיך").

א. כדיבור הראשון דעשרת הדברות
(בפרשתנו) – "אנכי ה' אלקיך אשר
הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים"
– ידועה שאלת המפרשים⁹ (הובא
בכמה דרושי חסידות דרבתינו
נשיאנו¹⁰): מדוע נאמר כאן "אנכי ה'
אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים"
ולא "אשר בראתי שמים וארץ", שהוא
פלא גדול יותר מיצי"מ נהנס דיצי"מ
הוא שינוי מיש ליש, משא"כ בריאת
שמים וארץ היא יש מאין.

השאלה מתחזקת ע"פ מש"כ
הרמב"ם (בתחלת ספרו יד החזקה¹¹),
שידיעת דבר זה – "לידע¹² שיש שם
מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא וכל
הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם
לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו וכו'"
– "מצות עשה שנאמר אנכי ה'
אלקיך"¹³. כלומר, ש"אנכי ה' אלקיך"
מורה על הידיעה שהקב"ה ברא שמים

(7) היינו ש"אנכי ה' אלקיך" מורה על מציאות ה'
בכלל, שבא השמים והארץ (בלשון הרמב"ם: מצוי
ראשון והוא ממציא כל נמצא כו'). וראה "פירוש"
להרמב"ם כאן: "מלת אנכי מורה על המציאות, וה'
הוא השם המפורש יהוה יתברך המורה על חייב
המציאות, אלקיך – אחר שיתאמת אצלינו מציאות
הבורא ושהוא מחייב המציאות, ראוי לנו שנעשה
אלוקה עלינו, כלומר שנעבוד אותו כו". וראה עד"ז
חינוך מצוה כה: ופירושו (דאנכי ה' אלקיך) כאלו
אמר, תדעו ותאמינו שיש לעולם אלוהה, כי מלת
אנכי תורה על המציאות.

וראה רמב"ן עה"פ אנכי ה' אלקיך: "הרבד הזה
מצות עשה, אמר אנכי ה' יורה ויצוה אותם שידעו
ויאמינו בה', כי יש ה' והוא אלקים, כלומר הוזה
וקדמונו מאתו ה' הכל כחפץ ויכולת, והוא אלקים
להם שחייבים לעבוד אותו". ומשיך: "אשר
הוצאתיך מארץ מצרים" – "כי הוצאתם משם תורה
על המציאות ועל החפץ כי בדיעה ובהשגחה ממנו
יצאו, וגם תורה על החידוש, כי עם קדמות העולם לא
ישתנו דבר מטבעו, ותורה על היכולת והיכולת תורה
על הייחוד כו', וזה טעם אמר אשר הוצאתיך כי הם
היודעים ועדים בכל אלה".

ולהוסיף, אשר שם הוי', מלשון מהוה (זח"ג רנו,
סע"ב. פרדס שער א פ"ב. שעהיה"א פ"ד), מורה על
התהוות הנובא, וכן שם אלקים (אלקיך) – שעי'
נברא העולם כפועל (בראשית ברא אלקים) – ראה
שעהיה"א שם.

(8) וכמ"ש "כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם
מארץ מצרים", "שטרי קודם" (בהר כה, מב; נה
וכפרש"י. וראה פרש"י משפטים כא, ו).

(1) יתרו כ, ב.
(2) ראב"ע שם ד"ה שאלני ר"י הלוי.
(3) סידור עם דא"ח ד"ה ששת ימים (רפד, ב).
ד"ה למען תזכור במאמרי אדהא"צ ויקרא ח"א ע'
תא וואלף (וראה בהנסמן שם בהערות). אה"ת
פרשתנו ע' תתקנ וואלף. תתקטו. ד"ה אנכי ה' אלקיך
תרכ"ו (ע' 2). עטר"ת (ע' שם וואלף). ד"ה התורש
ה'ש"ת (ע' 20 וואלף). ועוד.
(4) ה' יסוה"ת פ"א ה"ו.
(5) שם ה"א.
(6) וכ"ה בספר המצוות להרמב"ם מ"ע א: נאמן
שיש שם עלה וסבה הוא פועל לכל הנמצאים, והוא
אמר אנכי ה' אלקיך. ובמנין המצוות בריש ספר היר'
מצוה ראשונה ממצות עשה לידע שיש שם אלוהה
שנאמר אנכי ה' אלקיך (אבל שם לא נאמר פרטים,
שממנו נמצאו כל הנמצאים כו'). וראה זח"ג רנו, ב
(ברע"מ): פקורא קדמאה אנכי ה' אלקיך.

יותר: "אשר בראתי שמים וארץ" [זה שכתוב "אנכי ה' אלקיך" הפירוש הוא: אלקיך שגם ברא אותך (נוסף על כך שהוציאך ממצרים), הוי' מלשון מהוה¹² (את הבריאה), באופן שהוא נהי' אלקיך, כחך וחיותך].

ג. אחד הביאורים בהדרושים¹³ על השאלה (מדוע כתוב "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" ולא "בראתי שמים וארץ") — הוא, כי ציאת מצרים מראה על דרגא גבוהה יותר באלקות מבריאת שמים וארץ: בריאת שמים וארץ היא משם אלקים (בראשית ברא אלקים גו') — אלקים בגימטריא הטבע¹⁴, דרגא באלקות הקשורה עם מדידה והגבלה רטבע העולם; משא"כ יצ"מ היתה באופן נסי (שירוד הטבע) — נגלה עליהם מלך מלכי המלכים (בכבודו ובעצמו) וגאלם¹⁵, שזה בא משם הוי', שהוא למעלה מ(טבע) הבריאה, ולכן בכתו לשלול טבע. ומכיון ש"אנכי ה' אלקיך" במתן תורה הוא גילוי משם הוי', שהוא למעלה מהבריאה (עד לגילוי דאנכי, דעצמותו ית'), לכן כתוב אח"כ "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" — גילוי אלקות שלמעלה מהבריאה.

אבל צריך להבין: כיצד מתאים ביאור זה (ש"אשר הוצאתיך גו'" מורה על כך ש"אנכי ה' אלקיך" הוא למעלה מהבריאה) עם הפירוש כמובא ברמב"ם הנ"ל, ש"אנכי ה' אלקיך" מורה על "ידעת דבר זה" שהקב"ה בורא שמים וארץ¹⁶ ("מצוי ראשון והוא ממציא כל

עפ"ז מובן מדוע לא כתוב "בראתי שמים וארץ" — כי זה בא בתור המשך וטעם על "אנכי ה' אלקיך", שה' הוא אלקי בני, מוכרחים לומר ענין (טעם) ששייך רק לעם ישראל (שלכן הם מחולקים מכל העולם כולו) — הענין ד"הוצאתיך מארץ מצרים"⁹ (ולא "בראתי שמים וארץ" אשר שייך לכל הנבראים)¹⁰.

אבל מהלשון "אנכי גו'" אשר הוצאתיך" (דהלשון "אשר" מורה על המשך למה שכתוב לפני זה) משמע, שפירוש הפסוק הוא, "אנכי הוא אשר הוצאתיך", "אשר הוצאתיך" מבאר את "אנכי ה'" (ולא ענין נפרד — "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי")¹¹. ויש לומר שזהו מהטעמים שהמפרשים הנ"ל אינם נוקטים כפירוש רש"י (ש"אשר הוצאתיך גו'" מוסיף ענין שני) ולכן שואלים את השאלה (ומובאת בחסידות בכ"מ) מדוע לא כתוב "אשר בראתי שמים וארץ" במקום "אשר הוצאתיך גו'", כיון שמפשטות לשון הכתוב משמע, ש"אשר גו'" הוא ביאור ש"אנכי ה'" הוא זה "אשר הוצאתיך מארץ מצרים". ובמילא נשאלת השאלה: מדוע לא כתוב תואר נעלה

(9) והטעם שנאמר דוקא ענין זה ד"הוצאתיך מארץ מצרים" — כי, זהו גאולת עם ישראל שהביא למעמור הר סיני (בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה).

(10) דאה רא"ם לפרש"י שם. לק"ש חכ"ו ע' 124.

ואף שנתבאר בלקו"ש שם (בהמשך הענין). שרברי רש"י "כדאי היא ההוצאה שתהיו משועבדים לי" אינו טעם וביאור על "אנכי ה' אלקיך", אלא ענין בפ"ע — שהענין דקבלת מלכותו ("אנכי ה' אלקיך") צ"ל באופן שהם "חשועבדים לי" — הרי זה מפני שמוכן מעצמו (ממש"נ מהכתובים לפניו) ש"אנכי ה' אלקיך" הוא תוצאה מיצ"מ (ס"ס ג). ועצ"ע. (11) ומטעם זה י"ל — שרש"י אינו מסתפק בפירוש הא', ומביא עוד ב' פירושים (ראה לקו"ש שם ע' 130).

(12) נסמן לעיל הערה 7.

(13) שבהערה 3.

(14) פורס ש"ב פ"ב. של"ה פט, א. שעהיה"א רפ"ו.

(15) הגדה של פסח — פסקא מצה זו.

(16) ובפרט ע"פ תורת הבעש"ט (שעהיה"א פ"א), שהתהוות הבריאה היא ככל רגע ורגע מחדש, ו"אילו היו מסתלקת ממנה כרגע ח"ו האותיות

המדע והוא היודע כו', להיות גילוי זה למטה ברברים גשמיים רוקא, וזהו וידבר אלקים את כל הדברים האלה, כרי לאמר אנכי ה' אלקיך רהיינו להיות אנכי הוא מהותו ועצמותו ית' ממש בבחי' גילוי עד שיהי' נקרא אלקיך".

כלומר, שהחידוש דמתן תורה (כשנתבטלה הגזירה (וההבדלה) בין עליונים ותחתונים שעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה²⁴), הוא, שאלקות שלמעלה מגדר הבריאה (ואדרבה) — "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" יומשך ויתגלה למטה בדברים גשמיים דוקא — בדברים הפשוטים הקשורים עם קיום העולם ("לא תרצח לא תנאף כו'"), שנמשך מדרגת אלקות ("אנכי ה' אלקיך") אשר קשורה עם הבריאה²⁵.

זה נתחדש על ידי מתן תורה:

בתורה ישנם (בכללות) שני דרגות (בדוגמת שני הדרגות כביכול בנותן התורה, אלקות שבגדר הבריאה ואלקות שלמעלה מהבריאה): (א) כפי שתורה נסעה²⁶ וירדה בסתר המדרגות ממדרגה למדרגה בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה בדברים גשמיים וענייני עולם הזה" (עד בדברים פשוטים כמו "לא תרצח" וכו') — תורה כמו שקשורה ויש לה שייכות ודרך לעולם. וגם אפילו כמו שתורה "קדמה לעולם"²⁷, ה"ז גופא מורה על ערך ושייכות לעולם, ובפרט שמוסיפים²⁸ "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", אלפיים (חכמה ובינה²⁸) ולא

נמצא כו') — הרי קשה לומר ש"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (משם הוי') שוללת את הפירוש ב"אנכי ה' אלקיך", שזה מורה על בורא שמים וארץ¹⁷ (משם אלקים).

ד. ויש לומר הביאור בזה — ע"פ הביאור בהחירוש דמתן תורה בכלל:

ידועה השאלה: מהו החידוש והרעש דאמירת עשרת הדברות במתן תורה, ברעש וקולות וברקים — "לכאורה עשרת הדברות הם דברים פשוטים, לא תרצח לא תנאף כו"¹⁸, הן מצוות שכליות הנוגעות לקיום וישוב העולם, וקיימו אותן גם קודם מתן תורה (כחלק מהמצוות שנצטוו בהן נח, ועוד קודם לכן — אדם הראשון¹⁹)? ולהוסיף, ש"לא יהי' לך אלקים אחרים" היא אחת המצוות שלפני מ"²⁰, וגם הידיעה במציאות ה' ("אנכי ה' אלקיך") היתה לפני מ"ת (ובכל בני"א — עד דור אנושי²¹), ובפרט אצל האבות (החל מאברהם אבינו שהכיר את בוראו²²).

והביאור בזה: "תכלית²³ נתינת התורה" היא "כדי להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש כו' המלוכש בתורה שהיא חכמתו ית' והוא וחכמתו א' כי הוא

מעשה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש (ומוסיף: כמו לפני ששת ימי בראשית ממש" (וכן לעיל שם "כמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש").

17) ועפ"ז יומתק השאלה והקס"ד של מפרשים הנ"ל, שהול"ל "אשר בראתי שמים וארץ" — כי ידוע שגם שאלה וקס"ד בתורה הוא תורה (תורת אמת), ומזה מוכן, דקס"ד זה שהול"ל "אשר בראתי שמים וארץ" הוא גם אליבא דאמת, כדלקמן בפנים. ודאה ד"ה אנכי ה"א תשמ"ט.

18) לקו"ת במדבר טו, ג.

19) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ט.

20) רמב"ם שם.

21) ראה רמב"ם ריש הל' ע"ז.

22) רמב"ם שם פ"ה ה"ג.

23) לקו"ת שם.

24) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג. ועוד.

25) ואדרבה — דוקא הפשיטות דאיש פשוט קשורה עם פשיטות העצמות (כתר שם טוב הוספות סקנ"ד).

26) תניא פ"ד.

27) ראה מדרש תהלים צ, ג. ב"ר פ"ח, ב.

28) תנחומא וישב ד. זח"כ מט, א.

28) ראה סה"מ תש"ח ע' 273. ובכ"מ.

מהבריאה ושבערך הבריאה: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" מגלה שהענין ד"אנכי ה' אלקיך" (גם כבורא שמים וארץ) הוא למעלה מהבריאה; בסגנון אחר: ב"אנכי ה' אלקיך" (כמו שהוא בורא שמים וארץ) מתגלה האלקות שלא בערך להבריאה (ע"ד הנ"ל בנוגע לבי' הדרגות בתורה).

והכח לחבר ולאחד את שני הענינים הפכיים (תורה ואלקות שלמעלה מהבריאה ותורה ואלקות שבהתלבשות בבריאה) בא מעצמותו ית' שלמעלה משניהם (הן ממציאות העולם והן משלילת מציאות העולם), כפי שהכנים עצמו כביכול בתורה: מכיון שאורייתא וקוב"ה כולא חד, דבר אחד עם עצמותו ית' שלמעלה מכל הענינים, כולל גם — למעלה מתואר "כולא חד" ו"יחיד" וכו' — מתחברים תורה שלמעלה מעולם עם תורה כמו שנתלבשה למטה בעולם, עד דברבים פשוטים.

כלומר, שהחירוש דמתן תורה (לגבי תורה ומצוות שהיו אצל האבות לפני מ"ת) הוא בשנים:

התורה (ומצוות) לפני מ"ת היתה (א) דרגת התורה כמו שקשורה עם עולם, ולכן (ב) קיום התורה והמצוות הי' בעיקר ברוחניות, ולא חדר וזיכך את התחתון³³, לעשות מגשמות העולם חפצא של קדושה³⁴;

משא"כ במתן תורה (א) ניתנה התורה כפי שהיא בשדשה ומקורה — תורתו של הקב"ה, עד כפי שהיא מרשרשת ודבר אחד עם עצמותו ית', באין ערוך לגמרי מעולם, ולכן (ב) יש בה הכח להיות נמשך ולהפך גם גשמיות

אלפיים ואחר. (ב) כמו שתורה היא בשרשה ומקורה — חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו א', ובלשון חז"ל: "חמודה גנוזה שגנוזה לך"²⁹, עד "שעשועים לפניו"³⁰ — שלא בערך לגמרי מעולם וסדר השתלשלות (אפילו דעשר ספירות דעולם האצילות (ומכ"ש דעולם הבריאה), דאיהו וחייה חד כו', ולמעלה גם מספירות אין קץ כו').

והחידוש דמ"ת הוא — ש"נתן לנו את תורתו" (כנוסח ברכת התורה), ש"תורתו" (של הקב"ה) שבאין ערוך לגמרי מעולם ("חמודה גנוזה שגנוזה לך") — "נתן לנו" תורה כמו ש"נסעה ויורה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים", כלומר, שבתורה כמו שהיא בהתלבשות וקשורה עם עניני העולם, ישנה התורה כמו שהיא חד עם קוב"ה [כמודגש גם בזה שתורה היא "דיפתראות ופינקסאות" של העולם, "הי' הקב"ה (בחי' "מצוי ראשון") מביט בתורה ובורא את העולם"³¹, ובלשון הזהר³²: קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא].

ועפ"ז מובן איך שהביאור ד"אשר הוצאתיך מארץ מצרים" המורה על אלקות שלמעלה מהבריאה (איננו שולל, אלא אדרבה —) מתאים עם הפירוש ש"אנכי ה' אלקיך" קאי על בורא שמים וארץ (אלקות שבערך הבריאה) — כי הכוונה במתן תורה היא, שהגילוי אלקות שלמעלה מהבריאה יומשך ויחדור במציאות הנבראים; וכדי לפעול זאת בשלימות צריכה להיות התאחדות דבי' הדרגות באלקות — שלמעלה

(29) שבת פח, ב.

(30) משלי ח, ל. וראה לקו"ת במדבר ד"ה ואהי'

אצלו אמון.

(31) בי"ד בתחלות.

(32) ח"א קלד, סע"א. ח"ב קסא, ריש ע"ב. ח"ג

קעצ, א.

(33) ראה תו"א פרשתו ד"ה משה ידבר.

(34) מלבד מצות מילה. ולכן אמר אברהם "שים

נא ידך תחת ירכי", כיו שהיה שכנוע בנקיטת חפץ

(חיי שרה כד, ב ובפרש"י שם. משכונות לה, ב).

שהקב"ה הוא בורא שמים וארץ, (ב) הידיעה שהקב"ה הוא למעלה ממציות הבריאה, (ג) ידיעה נעלית יותר – החיבור דשני הידיעות הנ"ל ע"י עצמותו ית' – יש לבאר דברי הרמב"ם בריש ספרו³⁷, ש"ידיעת דבר זה" (ד"אנכי ה' אלקיך") כוללת את שני (שלשת) הענינים שהרמב"ם כותב ב' הלכות הראשונות: הלכה א' – "לידע שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו", והלכה ב' – "ואם יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי אין דבר אחר יכול להמצאות".

ובהקדים השאלה: (א) כיצד שיך לומר ש"יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי" ח"ו? ! ויתירה מזו: ליהודי ישנו החיוב (כחלק ממצות תלמוד תורה) ללמוד הלכה זו ברמב"ם – הלכה בתורה "יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי" ח"ו? ! (ב) מהי הכוונה באריכות הלשון "ואם יעלה על הדעת כו"? (ג) מהי ההוספה והחידוש בהלכה ב' ש"אין דבר אחר יכול להמצאות" לגבי הלכה א' ש"כל הנמצאים .. לא נמצאו אלא מאמתת המצאו"?

ונתבאר במק"ס³⁸, שבהלכה א' – "שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא" – מדבר הרמב"ם אודות הידיעה במציאות ה' כפי שהקב"ה צמצם והשפיל עצמו כביכול להיות בבחי' "מצוי" ("מציות ששייכת להמצא נמצא"), לברוא את העולם (בעשרה מאמרות), ומצד בחינה זו (ד"מצוי ראשון") "הוא ממציא כל נמצא". ובהלכה ב' מוסיף (שצריך להיות) אופן ודרגה נעלית יותר בידיעת

העולם, שכל הנמצאים שבעולם בתוך גריהם, יעשו לחפצא של קדושה, עד שיתאחדו עם אלקות ותורה שלמעלה מהבריאה³⁹.

ה. ויש לומר, שג' ענינים אלו: (א) בורא שמים וארץ, (ב) אלקות שלמעלה מהבריאה, (ג) עצמותו ית' שלמעלה משניהם, המאחד את שניהם – מרומזים בהקדמת והתחלת עשרת הדברות – "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר אנכי הו' אלקיך גו":

עוד לפני שנאמרים עשרת הדברות (כל הדברים האלה) – ישנו "אלקים", כפי שהוא קודם ולמעלה מ"וידבר גו" את כל הדברים האלה". ויש לומר שקאי על עצמותו ית'³⁵, שלמעלה מכל הענינים; ומ"אלקים" נעשה אח"כ הגילוי ד"וידבר" (דיבור), אבל לא הגילוי שלמטה מעצמותו ית', אלא "וידבר אלקים" ש"אנכי" (כלומר "אלקים", עצמותו ית', אומר, שאני – אנכי) פועל ש"הו' – אלקות שלמעלה מהבריאה יה' דבר אחד עם "אלקיך" – כחך וחיותך, אלקות שבהתלבשות ובערך הבריאה³⁶.

ו. ע"פ הנ"ל – שבהמצוה ד"אנכי ה' אלקיך" ישנם ג' ענינים: (א) הידיעה

(37) וראה "הדרן" על הרמב"ם תשמ"ח (ס) השיחות תשמ"ח ע' 214 ואילך. וראה שם ע' 208 הערה (37). שבחיבורו של הרמב"ם מודגש החידוש דמ"ת. עיי"ש.

(38) "הדרן" על הרמב"ם תשל"ה ס"ח ואילך.

(35) וראה אוה"ת פרשתנו ע' תתקט. סה"מ עטר"ת ע' רטו. תרפ"ח ע' קלה, ששם אלקים כאן קאי על אלקים רשם הו' דלעילא (שנתגלה בעת מ"ת), שאינו מעלים ומסתיר, אלא ארובה – הוא בחי' תגבורת האור מבחי' הפנימי וקא שמגלה עצם ופנימיות הו' דלעילא בבחי' אור פנימי כו', בחי' גילוי ממש דבחי' פנימיות ועצמות א"ס כו'. ועפ"ז יש לומר שכן הוא גם לפי הפירוש כאן (ש"אלקים" קאי על עצמותו ית'), שזה מורה על החיבור ויחוד (באופן פנימי) דמציות הנמצאים (מבחי' מצוי ראשון) עם "אינו מצוי", ע"י עצמותו ית'. ועצ"ע. (36) ראה לקו"ת במדבר שם. אוה"ת פרשתנו ע' תתצח ואילך. ע' תתקט.

עשרת הדברות: "וידבר" אלקים, שאומר "אנכי ה' אלקיך" – החיבור דהרי' (בחי' "אינו מצוי") ואלקיך (בחי' "מצוי")⁴³.

ועפ"ז יש לומר, ש"ידיעת דבר זה" כולל ג' ענינים: הידיעה "שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו'", הידיעה (עליו' בדעת) "שהוא אינו מצוי כו'", וגם – הידיעה ב"יסוד היסודות ועמוד החכמות (לידע)", "אמתת העצמות"⁴⁴ שמחבר ב' הידיעות הנ"ל.

ז. ענין הנ"ל מרומז גם בפרטיות יותר בפרטי הפסוק "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר", ומעשרת הדברות:

הגילוי ד"וידבר" (ד"אלקים") הוא – "את כל הדברים האלה", "כל הדברים" לשון רבים – פרטים ופרטי פרטים נעשרת הדברות, שכוללים כל תורה שבכתב, כל התורה כולה, גם תושבע"פ, גם כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, ובאופן גלוי ("האלה"): וכל זה – באופן ד"לאמר", כמבואר בתורה אור (פרשתנו⁴⁵), ש"לכאורה

ה' (י"עלה על הדעת): כפי שהקב"ה מצד עצמו הוא "אינו (בגדר) מצוי", למעלה לגמרי, ושלא בערך, מגדר מציאות ("מצוי לא במציאות"³⁹), אפילו כפי שמציאות (נמצאת) בתורה, עאכ"כ מציאות בעולם, ומצד דרגה זו – "אין דבר אחר יכול להמצאות" – שם לא שייך בכלל (ענין וגדר ה) מציאות.

ויש לומר ששני הלכות אלו מתאימים עם שני ענינים הנ"ל ב"אנכי ה' אלקיך": (א) הידיעה ב"אנכי ה' אלקיך" כמו שהוא בורא שמים וארץ ("מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו'"), (ב) הידיעה שהקב"ה הוא "אינו (בגדר) מצוי" (כמובן מ"אשר הוצאתיך מארץ מצרים").

ולפנ"ז – לפני שני ההלכות – מקדים הרמב"ם: "יסוד היסודות ועמוד החכמות", ר"ת הוי" ש"הוא בחי' אמתת העצמות"⁴⁰, שלמעלה מכל הגדרים ותוארים, למעלה מגדר מציאות ("מצוי ראשון"), ולמעלה משלילת המציאות ("אינו מצוי"), שלילת החיוב ושלילת השלילה⁴¹, וגם שלילה מתואר זה גופא (אלא היות שאין דרך אחרת לבטאות זאת אומרים זאת בלשון זה), כמדובר כמ"פ ובפרט במשך שנה האחרונה.

ומכיון שהוא למעלה מ"מצוי" ומ"אינו מצוי" לכן הוא כולל ומחבר "לידע שיש שם מצוי ראשון כו'" ו"יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי", ש"אנכי ה' אלקיך" (גם בשעה שמצמצם עצמו להיות "מצוי ראשון") הוא "אינו (בגדר) מצוי"⁴² – ע"ד ההקדמה לפני

43) ראוי יש לומר באופן נעלה יותר: "יעלה על הדעת שהוא אינו מצוי" שלגבי "אין דבר אחר יכול להמצאות" (בהלכה ב') קאי על הידיעה בעצמותו ית', שהוא "אינו מצוי" – היינו למעלה מכל גדר מציאות נמצא (הן חיוב המציאות והן שלילת המציאות, שגם שלילת המציאות הוא (חלק מ) מציאות) ולגבי "אין דבר אחר יכול להמצאות", היינו (לא שממנו אא"פ להיות מציאות, כ"א) שבעצמותו ית' אין שום מקום למציאות נמצא (מכיון שמציאותו מעצמותו כו'). וענין זה הוא עליו' בידיעת ה' בדרגת "מצוי", היינו שבדרגת "מצוי" נתגלה בחי' "אינו מצוי", כח העצמות שמציאותו מעצמותו (דאה הערה הבאה). [והפירוש ב"ואם יעלה על הדעת כו'"] הוא לא ששולל זה, כ"א שבדרגה זו (שאינו לו תואר) אא"פ לתאר באופן חיובי, כ"א "ואם...". ועצ"ע.

44) יש לומר שזה כולל הידיעה, שבראיה יש מאין מצוי ראשון) הוא דוקא בכח העצמות, "שמציאותו הוא מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו חו"י" (אגה"ק ס"ב).

45) סז, ב.

39) מר"נ ח"א פנ"ז. וראה "הדרן" הנ"ל הערה 30.
40) ראה המשך תרס"ו ע' תלא. וראה "הדרן" הנ"ל הערות 36, 109.
41) ראה המשך תרס"ו ע' קסח.
42) ובלשון הידוע: לא זהו עיקר האלקות שהעולמות מתהיים ממנו כו' (לקו"ת שה"ש ח, א).

דוקא, לא רק אמונה) שהוא אינו (בגדר) מצוי כו". ויתירה מזו: מתאחדים בו שני הידיעות ש"אנכי ה' אלקיך" (כפי שהוא "מצוי ראשון כו") הוא "אינו" (בגדר) מצוי" — שזה בא מעצמותו ית' (שלמעלה מגדר "מצוי" וגדר "אינו מצוי").

ח. מזה ישנו לימוד נפלא בעבודת האדם — כמבואר בתו"א שם⁴⁵ (בהמשך הביאור ב"לאמר"), שבשעה שיהודי מתבונן, שבלמדו ענין בתורה ה"ז באופן ד"לאמר" — הוא חוזר "דבר ה' ממש" — אזי "יפול עליו אימה ופחד בעסק התורה בשומו ללבו כי דבר ה' הוא ממש שנאמר למשה מסיני" באופן ד"מה⁴⁶ להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו" ב"עסק התורה של כל אדם" [אנשים ונשים, שכל אחד מהם מחוייב בלימוד התורה], כי לימודו עתה ("אפילו כשלומד בפני עצמו") הוא "כאילו קבלה היום מהר סיני", כמאחז"ל⁴⁷ בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, עד חרשים ממש.

ובפרט ע"פ המדובר לעיל, ש"לאמר" הוא בדוגמת "וידבר אלקים", מבחי "אינו מצוי", עד מעצמותו ית', כלומר שכל יהודי בחיי היום יום יש לו בכח (ובפדט על ידי לימוד התורה) להדגיש ולידע ולהכיד "אלקים" שלמעלה מכל הענינים, למעלה גם מ"אנכי ה' אלקיך"; בחיי הפשוטים (ומכ"ש בחיי הנשמה) הוא מכיר (לידע) את הקב"ה — נוסף כפי שהוא "מצוי ראשון וממנו נמצאו כל הנמצאים כו" — כפי שהוא (גם כ"מצוי ראשון") "אינו מצוי", שלגבי "אין דבר אחר יכול להמצאות", כך שמדגיש ויודע איך שכל העולם (כל הנמצאים) קשורים עם "אינו

מלת לאמר אין לה הבנה ואינו כמו כל לאמר שבמקרא שפי' לאמר לזולתו, משא"כ בעשרת הדברות אא"פ לפרש כך שהרי כל ישראל שמעו ופב"פ דבר ה' כו', אך פי' הוא לאמר ולדבר את כל דברי התורה כו', וכענין דברי אשר שמתי בפך, וכח זה ניתן לישראל להיות הלכה היוצאת מפיהם דבר ה' ממש שנאמרה למשה מסיני כו', כמ"ש⁴⁸ תען לשוני אמרתך, שהתורה היא אמרתך אלא שלשוני תען כעונה אחר האומר.

ואח"כ ה"ז בא ונמשך בעשרת הדברות, החל מ"אנכי ולא יהי לך מפני הגבורה שמענום" — ששני דברות אלו הם "כללות כל התורה, כי דיבור אנכי כולל כל רמ"ח מצות עשה, ולא יהי לך כולל כל שס"ה מצות לא תעשה"⁴⁹. ששני ענינים אלו מקורם משני הדרגות באלקות ד"מצוי" ו"אינו מצוי" (כדלקמן ס"ט).

ולאח"ז — בפרטיות יותר בהדברות שלאח"ז, שהם "דברים פשוטים" קשורים עם קיום העולם [כולל לאח"ז גם "ואלה המשפטים גו'"] (מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני⁴⁸) — משפטי ודיני תורה קשורים עם מציאות התחתונים⁴⁹, עד למטה מטה, החל מ"עבר עברי" הנמכר בגניבתו, ודיני נזיקין וכו']. כל פרטי הנמצאים מתאחדים עם דרגת האלקות שלמעלה ממציאות העולם.

החל כפי שזהו במצות ידיעת ה' — "אנכי ה' אלקיך": שיהודי ידע ויבין ("לידע") בשכלו הגשמי הן "שיש שם מצוי ראשון והוא ממציא כל נמצא כו'", ויתירה מזו — "יעלה על הדעת (דעת

(46) תהלים קיט, קעב.

(47) תניא רפ"ב.

(48) פרש"י ר"פ משפטים.

(49) נוסף על זה שמשפטים הם מצוות שכליות, המיבנות בשכל הנבדא.

(50) ברכות כב, א.

(51) ראה פרש"י פרשתנו יט, א.

מצוי", איך שזמן ומקום⁵² נעשים למעלה מזמן ומקום!

ואדרבה — בזה מתחילים עשרת הדברות, ואח"כ ה"ז נמשך בפרטים, בכל הדברות ובכל התורה כולה.

ועאכו"כ בעמדנו בשבת פ' יתרו, כשקוראים בציבור פרשת מתן תורה, בברכה לפני' ולאחר' — ויש לומר, שזהו ברוגמת "זמן מתן תורתנו" שהוא "אחת בשנה", שאז מתחדש מתן תורה מחדש (ובאופן נעלה יותר מהשנים שלפנ'ז), ומה נמשך בכל השנה כולה. ובפרט ע"פ תורת רבנו הזקן⁵³, שצריך לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע, — בשבת זו צריך לחיות — עם מתן תורה, כולל — אלקות שלמעלה מהבריאה שמתגלה בעולם.

*

ט. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ הטעם שיחד עם הגילוי הכי נעלה שה' במתן תורה (ויכן גם במ"ת בפרשת יתרו, ואתחנן), החל מגילוי נפש האלקית שבכל אחד מישראל, ניתן אז ג"כ הכח לברר את הדברים התחתונים שבעולם, החל מהנפש הבהמית הפרטית, כמבואר בתורה אור⁵⁴ שתורה נקראת "עוז ותושי'", היא נותנת עוז לגלות את הנפש האלקית ובאופן דתושי' — להתיש הנפש הבהמית:

גילוי אלקות מבחי' "מצוי ראשון" (עשרה מאמרות) "משאיר" מקום למציאות העולם שנברא באופן שצריך תיקון (אשר ברא אלקים לעשות — לתקן). משא"כ ע"י הגילוי רכחי' "אינו מצוי" שה' במתן תורה (שלגבי' "אין דבר אחר יכול להמצאות") מקבלים את

הכח לברר ולתקן ולהפך בשלימות גם את החסרון⁵⁵. [ובסגנון אחר: הגילוי שלמעלה הוא יש (האמיתי) ולמטה הוא אין — פועל את ביטול היש התחתון⁵⁶]. ואלו הם שני הענינים בתחילת עשרת הדברות — "אנכי" ו"לא יהי' לך" (כנגד מ"ע ומל"ת⁵⁷) — כנגד בחי' "מצוי" וכנגד בחי' "אינו מצוי"⁵⁸.

י. עפ"ז יש לבאר הקשר עם שיעור היומי ברמב"ם — סיום ספר נשים (והל' סוטה) שמסיים שעל הבעל לדבר "בינו לבינה בנחת כו' כדי להדריכה בדרך ישרה כו', מקפיד על אשתו ועל בניו ובני ביתו ומוהירן ופוקד דרכיהן תמיד עד שידע שהן שלמין כו', שנאמר⁵⁹ וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא":

מתן תורה הוא הנישואין כביכול (יום חתונתו זה מתן תורה⁶⁰) של בני ישראל עם הקב"ה. והקב"ה ("איש") — ש"מה שהוא עושה אומר לישראל לעשות"⁶¹ — נותן כח (כמבואר בהלכה זו) שגם במצב (בעולם הזה התחתון) שבו יכול להיות קס"ד לענין בלתי רצוי, שיהי' וידעת בודאי שיהורי (ה"אשה") הוא בשלום ובשלימות, "וידעת⁶² כי שלום אהליך (אשתו)", וגם "ופקדת נוך" (בני ביתו — תולדותיו, כולל תולדותיהן של צדיקים מעשים טובים⁶³), באופן ד"נוך" מלשון בית ודירה — נעשה דירה

(55) ראה "הדרן" הנ"ל (תשל"ה) ס"ה ואילך. וראה אזה"ת פרשתנו ע' תתפ"ג.

(56) אזה"ת שם ע' תשפ"ב.

(57) וראה אזה"ת שם ע' חשפ', שזהו הב' ענינים דעזו (גילוי נה"א) ותושי' (דנה"ב).

(58) כמבואר ב"הדרן" הנ"ל ס"ו ואילך.

(59) איוב ה, כד.

(60) ראה תענית כו, ב (במשנה).

(61) ראה שמ"ר פ"ל, ט.

(62) ולהעיר שדעת מורה על ההתקשרות, שעי"ז

נולד אהבה וענפי' ויראה וענפי' (תניא ספ"ג).

(63) פרש"י ר"פ נח.

(52) ראה ד"ה בחורש השלישי תשל"ח (קונטרס

כ"ב שבט שנה זו) ס"ג ואילך.

(53) "היום יום" ב' חשון.

(54) פרשתנו סו, א ואילך.

הבינוני (לגבי הצדיק)⁶⁸, שאפילו במצב שישנו אפשרויות ל"תחטא", שעולה הרהור רע למוחו — הוא מתגבר ע"י עבודתו, ו"מיד בעלייתו לשם דוחה בשתי ידיים"⁶⁹, ונעשה "לא תחטא".

ויש להעיר ולקשר זה עם הר"ת דרמב"ם — "רבות מופתי בארץ מצרים", שגם בזה מודגש שהסיום הוא ב"ארץ מצרים" (לא ב"רבות מופתי") — בגלל המעלה שע"י העבודה "בארץ מצרים"⁷⁰, "מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה"⁷¹.

ומהנהגת הקב"ה עם בני" (ביום חתונתו זה מ"ת) נשתלשל כך ההנהגה שצריך להיות אצל כל יהודי, איש ואשה. ולהוסיף, שבהקדמה למתן תורה דיבר משה תחלה לנשים ואח"כ לאנשים⁷². שזה מדגיש הנ"ל, שלכל לראש צריך לראוץ להנהגת האשה (ועד"ז בנוגע ל"אשה" — בחי' מקבל — מכל וככל יהודי, כאשה להקב"ה). ועי"ז נעשה "יודעת כי שלום אהליך וגו'".

בתחתונים, דירה נאה ("נוך" מלשון יופי).

ומסיים — "ולא תחטא". דלכאורה: איך זה מתאים עם הכלל דמסיימים בדבר טוב [כמנהג הרמב"ם בסיום ספריו]? ובפרט שלפנ"ז מדובר אודות ענינים טובים, הרי יכל לשנות את סדר הכתוב ולכתוב "לא תחטא" מקודם ולסיים עם "ופקדת נוך", ע"ד סיום המשימות במס' ברכות, שמשנים סדר הכתוב⁶⁴ וכותבים "הפרו תורתך ו"משום" אח"כ "ע"ת לעשות לה" — כדי לסיים בדבר טוב⁶⁵]. ויש לומר הביאור בזה דאדרבה: "ולא תחטא" קאי על שלימות הטוב, שגם במצב שישנו קס"ד על "תחטא" (חטא כפשוטו, או חטא מלשון חסרון, כמ"ש "אני ובני שלמה חטאים"⁶⁶) — נעשה "לא תחטא"⁶⁷ [ואפילו אם נכשל ח"ו — עושה תשובה, שע"י נעשה "לא תחטא", וזדונות נעשו לו כזכיות עד זכיות ממש], ע"ד המעלה דאתהפכא חשוכא לנהורא — נעשה יתרון האור מן החושך.

ויש לומר שזהו השלימות דעבודת

68 ועפ"י יש לבאר מ"ש בחניא (רפ"ד) שמדת הבינוני היא "מרת כל אדם ואחרת כל אדם ימשוך", ש"כל אדם" כולל צדיקים, ויחידה מזו: ג' ג' לכל ישראל נאמר "ועמך כולם צדיקים" ואין אפ"ל שמדת הבינוני היא מדת כל אדם? אלא ששלימות העבודה (גם של צדיק) היא — עבודת הבינוני, שבמקום של קס"ד לענין של חטא (חסרון) — נעשה (ע"י עבודתו) "לא תחטא", ועד שמגיע ע"י ע"י עבודתו לדרגת צדיק. וכן אפ"ל בכל ישראל (שמשיבין כל א' "תהי צדיק") — כמבאר בחניא שם ספ"ד: באתערוותא דלותא אתערוותא דלעילא וכולי האי ואולי* יערה עליו רוח ממרום ויזכה לבחי' רוח משרש איזה צדיק בו (אבל להעיר מתניא שם לעיל: אין כל אדם זוכה להיות צדיק. ואכ"מ).

69 תניא ספ"ב.
70 והרי הרמב"ם כתב חיבורו במצרים. ולהעיר שהרמב"ם הוכרח לברוח מספרד למצרים בו (סה"ד ד"א תתקכ"ז).

71 תהלים קיח, ה.

72 פרשתנו ט, ג ובפרש"י.

(* ויש לומר הדיוק "ואולי" — כי זה נעשה ע"י יערה עליו רוח ממרום (ולא ע"י עבודתו בלבד).

64 תהלים קיט, קכו.
65 ס' הון עשיר (לבעמח"ס משנת חסידים) לברכות שם.

66 וע"פ המבואר בפנים יש לומר הטעם שנאמר "חטאים" גבי "אני (בת שבט) ובני שלמה", וזה הובא בחסידות לראי' שחטא הוא מלשון חסרון, דלכאורה: "שלמה" מורה על שלימות העבודה (שלום יהי בימיו), שלימות המלכות, וכן "אני" (בת שבט) — מורה על שלימות הכיור דשבע מדות? אלא, שתכלית השלימות שלהם הוא דוקא ע"י שבמצב שיש אפשרויות ל"חטאים" (מלשון חסרון) נעשה "ולא תחטא".

67 כמבואר במ"א (שיחת י"ט כסלו ובהתוועדויות שלאח"ז) תשד"מ, שהכלל דמסיימים בטוב אפשר להיות ע"י סיום בתוכן טוב (ולאו דוקא שמלה האחרונה היא טוב), כבנוד"ד — "לא תחטא" (אף שמלה האחרונה היא "תחטא").

שהנשמה נהנית מריח⁷⁶, נהנית ומתענגת ו"אין למעלה מעונג"⁷⁷.

וגם הגימטריא של שני השמות הוא — ע"ת, ויש ללמוד מוסר ולרמז ל"עת" כולם, הכ"ח עתים⁷⁸, שכוללים עתים לטוב ועתים שהם בגלוי היפך הטוב, אבל ע"י העבודה ד"לא תחטא" נהפכים הם לטוב אמיתי וגלוי נכמרומו גם בשם אבי הנפטר, כ"ק מו"ח אדמו"ר — יוסף ע"ש יוסף לי' בן אחר, שמ"אחר" עושים "בן", ובאופן ד"יצחק", מתוך צחוק ושמחה, שנמצא בגלוי יותר אצל נשים — שבטבע שלהן סבר פנים יפות] ואדרבה — טוב הכי נעלה, כיתרון האור מן החושך.

יב. והמעשה הוא העיקר, ובפרט בקשר עם היארצייט — כמנהג ישראל שמקשרים זאת עם הוספות בעניינים של מעשה בפועל לעילוי הנשמה [שע"ז ממשיכים עילוי הנשמה כאן למטה].

וכנראה בפועל גם בכינוס נשי ובנות ישראל שמתקיים בימים אלה בקשר עם היארצייט — שבו קיבלו ומקבלים החלטות טובות בעניינים דמעשה בפועל [עד שיצא לאור בדפוס — מכינוס זה והחלטות דאשתקד — שדפוס הוא לדורי דורות⁷⁹], הן בנוגע לעבודה הפרטית והן בנוגע להשפיע על אחרים בכל עניני יהדות, ובמיוחד — בגי' המצוות שמסרו במיוחד לנשים — ר"ת הח"ן: הדלקת נרות שבת, חלה (כשרות האכילה ושת"י), נדה (טהרת המשפחה). וכל זה — מתוך שמחה ותענוג, כטבע הנשים ובנות במיוחד, שעושים עבודתם בחיות (כשם הנפטר), בסבר פנים יפות כר', ובפרט ע"י כינוס דנשי ובנות ישראל

יא. עפ"ז אפשר גם למצוא וללמוד הוראה משבת פ' יתרו (פ' מ"ת), היארצייט (בכ"ב שבט): ביום היארצייט של צדיק וצדקנית נפעלים שני ענינים הפכיים בבת אחת (מעין ודוגמת דשני הענינים, "שלום אהליך" ו"לא תחטא"): עליית הנשמה למעלה⁸⁰ (ע"ד דרגת אלקות שלמעלה מהבריאה), וביחד עם זה — "פועל ישועות בקרב הארץ"⁸¹, במציאות העולם (ע"ד "רבות מופתי בארץ מצרים").

ויש ללמוד מוסר ורמז בשם הנפטר "חי' מושקא": חי' מלשון חיים, אשר חיים נלקחים ממקור החיים (עצמותו ית'), ונמשך בחי' הנשמה (חלק אלקה ממעל ממש) עד חיים בפשטות, כמרומו ב"חי-ה" בתוספת ה"א, מרמז על ה' מוצאות הפה ולמעלה מעלה, כביכול, העשרה מאמדות שבהן נבה"ע ("מצוי ראשון, והוא ממציא כל נמצא").

מחי-ה נמשך בשם השני שהוא שם בלע"ז — שמורה על בירור התחתון [כמו שמצינו אצל כמה וכמה מגדולי ישראל שני שמות, שם אחד בלשון הקודש ושם השני בלע"ז, כמו אצל רבנו הזקן (שניאור זלמן), אדמו"ר האמצעי (דובער), הצמח-צדק (מנחם מענדל), אדמו"ר נ"ע (שלום דובער)]. ואדרבה — דוקא ע"י שם בלע"ז (בסיום השם, ע"ד הנ"ל המעלה מסיום הכתוב שבהרמב"ם) נפעל עילוי נעלה ביותר — שמלע"ז "לשון עם זר" נעשה "עם" זו יצאתי לי תהלתי יספרו", ע"ד לבנת (לבנה ולא אבן שבידי שמים) הספיר (מעשה מרכבה) שהי' במ"ת.

ובפרט ששם הלע"ז בנדו"ד הוא — "מושקא", שענינו (גם) ריח בשמים —

76 כרכות מג, ב.

77 ספר יצירה פ"ב מ"ד.

78 קהלת ג, ב.

79 אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' שפב.

73 אגה"ק סד"ך וביאורו.

74 אגה"ק סכ"ח.

75 ישע"י מג, כא.

הוא — המסקנא בפועל בהלכה למעשה.

כמו כן — כדאי להוסיף ולהרחיב בצדקה בקשר עם היארצייט, ומה טוב — במספר ע"ת (470), גימטריא דשם הנפטרת (כנ"ל).

ויהי רצון, שההוספה בריבוי בכל ענינים אלו תמהר עוד יותר את קיום היעודי⁸¹ "הקיצו ורננו שוכני עפר", שהחיות והתענוג נמשך כאן למטה בפשטות — נשמות בגופים, ובתוכם ובראשם — הבעש"ט, המגיד, ונשיאי חב"ד — אדמו"ר הזקן, אדמו"ר האמצעי, הצמח-צדק, אדמו"ר מהר"ש, אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, וכ"ק מו"ח אדמו"ר (ובתו הנפטרת, שבת הולכת אחר האב, כהודעת חז"ל).

ונוכה לעשות "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה" זמן — דהגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, תיכף ומיד ממש.

— שכינוס צדיקים (ועמך כולם צדיקים) הוא הנאה להן והנאה לעולם⁸⁰.

ובנוגע לפועל: כדאי ונכון לקשר היארצייט ע"י שמוסיפים ומרבים בהקמת מוסדות לעילוי הנשמה (בהוספה על המוסדות שהקימו עד עתה), כולל ובמיוחד — מוסדות מיוחדים לג' מצוות הנ"ל.

ובפרט — מוסדות חינוך לבנות ישראל. כמו שנתחדש בדור שלפנ"ו (הדור דכ"ק מו"ח אדמו"ר — אבי הנפטרת), שגדולי ישראל ייסדו בתי ספר גם לבנות ישראל [אע"פ שבדורות שלפנ"ו היו בתי-ספר רק לבנים, ו(עיקר) חינוך הבנות קיבלו בביתם מאמם או מהסבתא, האחות המבוגרת, וכיו"ב], כמו המוסד חינוך "בית רבקה" שכ"ק מו"ח אדמו"ר ייסד (באמצע נשיאותו).

וחדוש נוסף בזה — שבבתי ספר לבנות לומדים נוסף על הלכות למעשה, גם שקו"ט וקצת פלפול, שמוסיף חיות ותענוג בהלימוד, עם ההדגשה שהעיקר

(81) ישע"י כו, יט.

(80) סנהדרין עא, ב.

השלמות לשיחות דלעיל

בס"ז, ההתחלה ר"משפטים" ב"עבר עברי":

ולהעיר מהשאלה הידועה¹ שלכאורה הי' צריך להתחיל ה"משפטים" בדבר הרגיל, ולא ב"כי תקנה עבד עברי", שאין זה דבר הרגיל, ובפרט כשמדובר אודות עבד עברי שמכרוהו ב"ד בגניבתו², דבר שאינו רגיל כלל. ויש לבאר הענין בעבודת האדם — שהתחלת העבודה דכאו"א מישראל (כולל גם התחלת העבודה בכל יום) היא באופן ד"עבד עברי", כפי שמצינו שאברהם נקרא "אברהם העברי"³, ע"ש ש"כל העולם כולו מעבר אחד והוא מעבר אחד"⁴, ועש"ז נקראים כל בני", ועד שגם הקב"ה נקרא על שם זה, כפי שמצינו בנוגע ליצי"מ שכאשר משה רבינו דיבר עם פרעה להוציא את בני"י ממצרים, פתח ואמר "אלקי העברים נקרא עלינו"⁵.

ויש להוסיף ולהעיר גם ממ"ש⁶ "בעבר הנהר ישבו אבותיכם גו' ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר", וידוע הפירוש⁷ שרומז לבחינה נעלית ביותר, למעלה מהנהר כו'.

ולהעיר, שפסוק זה ("בעבר הנהר גו'") אומרים גם בליל הסדר, ולאח"ז ממשיכים בפרשה דמקרא ביכורים⁸ ("ארמי אוכד אבי וגו'")⁹, אשר, כללות ענין הביכורים קשור עם מעלתם של ישראל שנקראו ביכורים¹⁰.

שם, עשרת הדברות:

ולהעיר, שהמספר דעשרת הדברות, מספר השלם¹¹, מורה על השלימות דכל הפרטים, ומזה נמשך גם בכל הפרטים דהעולם, שנבאר בעשרה מאמרות, כנגד עשרת הדברות¹².

בס"ח, מ"ת בכל שנה גם בשבת פ' יתרו:

ובהדגשה יתירה בשנה זו — להיותה שנת הארבעים, ש"נתן ה' לכם לב

(7) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רפד. וש"נ.
(8) ביכורים פ"ג מ"ו.
(9) תבוא כו, ה.
(10) ראה אוה"ת ר"פ תבוא. ובכ"מ.
(11) ראה פודס ש"ב. ראב"ע שמות ג, טו.
(12) זח"ג יא, כ.

(1) ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' שז. וש"נ.
(2) מכילתא ופרש"י פרשתנו כא, ב.
(3) לך לך יד, יג.
(4) ב"ר ספמ"ב. יל"ש לך לך רמז עג.
(5) שמות ה, ג.
(6) יהושע כד, ב"ג.

לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע¹³, כמשנת¹⁴ הקשר והשייכות למתן-תורה.

בס"י, שיעור הרמב"ם:

ולהעיר, שלימוד שיעורי הרמב"ם כהמנהג שנתפשט ללמוד ג' פרקים בכל יום, קשור עם כללות הענין דמתן-תורה (כולל גם תושבע"פ, כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו לחיבורו ש"תורה בפירושה ניתנה") — "אוריין תליתאי"¹⁵.

וענין זה הוא בהדגשה יתירה מצד הזמן והמקום: מצד הזמן — יום השבת, שקשור עם מ"ת, כמארז¹⁶ "דכו"ע בשבת ניתנה תורה", ועאכו"כ שבת פ' יתרו, הפרשה דמ"ת (כנ"ל בארוכה); ומצד המקום — ביהכ"נ וביהמ"ד, בית שמגדלין בו תפלה ותורה¹⁷, וגם גמ"ח, ג' הקיין¹⁸, ע"ד כללות הענין ד"אוריין תליתאי".

שם, "יידעת גר' ופקדת גר'":

ועינים בעבודת האדם: "יידעת" — קאי על ההתבוננות באופן של דעת, "מלשון והאדם ידע את חוה"¹⁹, והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו גר' ויתקע מחשבתו בחוזק כו"²⁰; "ופקדת" (לירת בנים ובנות) — קאי על לירת המדות, שע"י ההתבוננות באופן של דעת נעשית לירת המדות, אהבה וענפי' ויראה וענפי²⁰.

שם, "לא תחטא", מעלת התשובה:

ולהעיר גם מהשייכות תשובה לגאולה — "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין"²¹.

ויש להוסיף, שהגאולה עצמה היא באופן של תשובה — שכל כנ"י שבים אל שולחן אביהם המלך, ויתידה מזה: לא רק לשולחן אביהם, אלא לאביהם ממש, שנעשים חד ממש עם מהותו ועצמותו ית'.

ועד"ז פועלים גם בעולם — שע"י המשכת וגילוי האל"ף (אלופו של עולם) נעשה מ"גולה" "גאולה"²², ועד ל"גאולת עולם"²³, גאולה נצחית שאין

19) בראשית ד, א.

20) תניא ספ"ג.

21) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

22) דאה ויק"ד ספ"ב. לקו"ת בהעלותך לה, ג.

ובכ"מ.

23) ל' הכ' — בהר כה, לב.

13) תבוא כט, ג.

14) קנטרס משיחות ש"פ בא.

15) שבת פח, א.

16) שם פו, כ.

17) מגילה כז, דע"א.

18) אבות פ"א מ"ב.

אחדי גלות²⁴, כולל גם הדיוק ד"גאולת עולם" ולא "גאולת העולם" (ע"ד הדיוק ד"א-ל עולם", ולא "א-ל העולם"²⁵) — שהעולם עצמו נעשה במצב של גאולה, כיון שחדור עם הגילוי דאלופו של עולם.

שם, קדימת נשים לאנשים במ"ת:

ובהקדים — שאף שכללות ענין התורה הוא למעלה מגדר של סדר וזמן, מ"מ, כיון שנמשכת למטה באה גם בסדר וזמן, כולל גם שההכנה למ"ת היא באופן ד"כה תאמר (בלשון הזה וכסדר הזה) לבית יעקב (אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה, ואח"כ) ותגיד לבני ישראל (האנשים)²⁶.

ומזה מובן שכן הוא הסדר גם בנוגע למ"ת שבכל שנה, ב"זמן מתן תורתנו", ומעין זה בשבת פ' יתרו, ועד למ"ת שבכל יום [נשהרי, מ"ת הוא ההמשך דיצי"מ, כמ"ש²⁷ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה", ולכן, כשם שהענין דיצי"מ ישנו בכל יום, וב"פ ביום²⁸, ישנו גם הענין דמ"ת בכל יום] — הקדמת הנשים לאנשים, כולל גם בנוגע לבחי' נשים ואנשים בעבודת כאו"א מישראל.

בסי"א, שם השני בלע"ז:

ולהעיר, שכן הוא אצל כל רבותינו נשיאינו, מלבד כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שגם שמו השני הוא בלשון הקודש.

ויש להוסיף ולהעיר בנוגע לשמותיו של הצמח צדק — ש"מנחם" בגימטריא "צמח", ו"מענדל" בגימטריא "צדק" — ב' שמותיו של משיח צדקנו²⁹.

בסי"ב, הוספה בצדקה במספר "עת":

וכל המרבה הרי זה משובח — לא רק "עת" מטבעות קטנות, מטבעות של נחושת, אלא "עת" מטבעות גדולות, ועד למטבעות של זהב, כפי שמצינו בנדבת המשכן (בפרשה שלאחרי פ' משפטים): "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו"³⁰, שמתחיל בהענין הכי משובח ("זהב") שכולל כל הענינים שלמטה ממנו שנימנו בהמשך הכתוב ("וכסף ונחושת וגו'"), ויש לומר, שכולל גם "אבני שוהם ואבני מילואים"³¹ שלמעלה מ"זהב".

(28) כרכות יב, סע"ב — במשנה.

(29) ראה מעייני הישועה ע' 150 ואילך. וש"נ.

(30) תרומה כה, ג.

(31) שם, ז.

(24) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(25) לקו"ת תבוא מב, ד. מג, ג. ובכ"מ.

(26) פרשתנו יט, ג ובמכילתא ופרשי.

(27) שמות ג, יב.

קובץ לימוד

ולהעיר, שכל הענינים הנדבית ועשיית המשכן ישנם גם בעבודה הרוחנית בהמשכן ומקדש הפרטי שבכאן³² "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כאן³³, אשר, עי"ז ממהרים ומזרזים עוד יותר את בנין ביהמ"ק כפשוטו, כולל גם ע"י לימוד הענינים הקשורים עם ביהמ"ק, נוסף על הצורך בלימוד ענינים אלו כדי לידע איך להתנהג בביאת משיח צדקנו, כדאיתא בספרים בנוגע ללימוד תורת כהנים בזמן הזה, הן בנוגע לכהנים ביחס להנהגה שלהם, והן בנוגע לישראלים ביחס להנהגתם עם הכהנים — להזהר שלא לגרוע בטהרה הדרושה לעבודה בביהמ"ק, כולל גם בנוגע לטהרה דישראל במעמדם. ועוד ועיקר — שמהלימוד בענינים אלו באופן ד"ונשלמה פרים שפתינו"³⁴, זוכים תיכף ומיד להקיום בפועל, בביהמ"ק השלישי, שבו יקריבו הקרבנות "כמצות רצונך" (כמ"ש בתפלת מוסף)³⁵, כולל גם "פרים", מובחר שבקרבנות³⁶, ועד לתכלית השלימות ד"פרים" — "שור שהקריב אדה"ר כו" שנאמר³⁷. . שור פר מקרין מפריס"³⁸. ויש לומר, שקשור גם עם שור הכר דלעתיד לבוא³⁹.

שם, "הקיצו ורננו שובני עפר":

ובנוגע לכל בני נשמות בגופים — יתוסף עוד יותר בהחיות והבריאות הדגוף הגשמי, ועד שזוכים לחיים נצחיים ללא הפסק בינתיים, כי אם, באופן של עלי' והוספה, ובלשון הכתוב⁴⁰ "ילכו מחיל אל חיל" עד ש"יראה אל אלקים בציון" — בארצנו הקדושה, בירושלים עיר הקודש, בבית המקדש ועד לקדש הקדשים, שבו נמצא הארון עם הלוחות (הן לוחות ראשונות והן לוחות שניות), ותיכף ומיד ממש.

[לאחרי שיחה ב' — פנה כ"ק אדמו"ר שליט"א לאורחים שיחיו, ואמר:] כרגיל — יכבדו את האורחים באמירת "לחיים". ומכאן ולהבא יעשו כן בכל שבת, מבלי שיצטרכו להזכיר ולעורר בכל פעם (אא"כ באופן ד"אין מזרזין אלא למזרזין"⁴¹).

* * *

יג. כרגיל — יעלו מלמטה למעלה כל אלו שהכינו קנקני משקה עבור התועדויות חסידותיות הקשורות עם פעולות טובות בתורה עבודה וגמ"ח,

(37) תהלים סט, לב.
(38) שבת כח, ב. וש"נ.
(39) ויק"ר פ"ג, ג.
(40) תהלים פד, ח.
(41) ספרי נשא בתחלתו. במדכ"ר פ"ז, ו. וראה
מכות כג, א.

(32) שם, ח.
(33) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א.
(34) הושע יד, ג.
(35) ראה תו"ח ר"פ ויחי. ובכ"מ.
(36) ראה רמב"ם הל' מעה"ק פט"ז ה"ג.

ויכריזו פרטי הדברים, ומהם יראו וכן יעשו, להוסיף כהנה וכהנה בכל ג' הקרין. ומתחיל ביום הש"ק, כולל גם בנוגע להוספה בצדקה באופן המותר בשבת — ע"י אכילה ושתי', שבזה מודגשת מעלת הצדקה דנשים ("מקרבא הנייתה") לגבי הצדקה דאנשים⁴².

וכיון שההתחלה היא ביום השבת, נעשים כל העניינים מתוך שמחה ותענוג — "וקראת לשבת עונג"⁴³, כולל גם המשכת ("וקראת" מלשון המשכה) התענוג בימי החול, ובאופן שה"חול" גופא נעשה "על טהרת הקודש"⁴⁴, ועד להקדושה דפרה אדומה, פרה עשירית ש"יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכי"ר"⁴⁵, ותיכף ומיד ממש.

[לאחרי חלוקת המשקה — התחיל כ"ק אדמו"ד שליט"א לנגן ניגון הקפות לאביו הרלו"צ ז"ל. אח"כ הורה להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש". ואח"כ הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(44) ראה לקו"ש חי"ג ס"ע 108. וש"נ.
(45) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(42) תענית כג, ב.
(43) ישע"י נח, יג.